

COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

© Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava. Sva prava pridržana. Dopuštenje za ponovno objavljivanje ovog prijevoda dano je isključivo u svrhu uključivanja u HUDOC bazu podataka Suda.

© Office of the Agent of the Republic of Croatia before the European Court of Human Rights. All rights reserved. Permission to re-publish this translation has been granted for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC.

© Bureau de l'Agent de la République de Croatie devant la Cour européenne des droits de l'homme. Tous droits réservés. L'autorisation de republier cette traduction a été accordée dans le seul but de son inclusion dans la base de données HUDOC de la Cour.

VIJEĆE EUROPE EUROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

PREDMET PEREZ PROTIV FRANCUSKE *(Zahtjev br. 47287/99)*

PRESUDA

STRASBOURG
12. veljače 2004.

U predmetu Perez protiv Francuske,

Europski sud za ljudska prava, zasjedajući kao veliko vijeće u sastavu:

- g. L. WILDHABER, *President*,
- g. C.L. ROZAKIS,
- g. J.-P. COSTA,
- g. G. RESS,
- Sir Nicolas BRATZA,
- g. G. BONELLO,
- g. P. KÜRIS,
- g. R. TÜRMEŖ,
- gđa F. TULKENS,
- Mr C. BİRSAN,
- g. P. LORENZEN,
- g. K. JUNGWIERT,
- g. B. ZUPANČIĆ,
- gđa N. VAJIĆ,
- g. K. TRAJA,
- g. A. KOVLER,
- g. J. BORREGO BORREGO, *suci*,
- i g. P.J. MAHONEY, *tajnik*,

nakon vijećanja zatvorenog za javnost 12. studenog 2003. godine i 21. siječnja 2004. godine,

donosi sljedeću presudu koja je usvojena 21. siječnja 2004. godine:

POSTUPAK

1. Postupak u ovome predmetu pokrenut je na temelju zahtjeva (br. 47287/99) protiv Republike Francuske koji je 5. listopada 1998. godine francuska državljanka gđa Paule Perez („podnositeljica zahtjeva“) podnijela Europskoj komisiji za ljudska prava („Komisija“) na temelju bivšeg članka 25. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda („Konvencija“).

2. Podnositeljicu zahtjeva, kojoj je bila odobrena pravna pomoć, zastupao je g. P.-F. Divier, odvjetnik iz Pariza. Francusku Vladu („Vlada“) zastupao je njezin zastupnik g. R. Abraham, ravnatelj za pravna pitanja u Ministarstvu vanjskih poslova.

3. Podnositeljica zahtjeva je posebice navela da na kraju istrage tijekom koje se pridružila kao građanska stranka, postupak pred Kasacijskim sudom nije bio pošten.

4. Zahtjev je proslijeđen Sudu 1. studenog 1998. godine, kada je stupio na snagu Protokol br. 11. uz Konvenciju (članak 5., stavak 2. Protokola br. 11.).

5. Zahtjev je dodijeljen u rad Trećem odjelu Suda (Pravilo 52., stavak 1. Poslovnika Suda). Unutar toga odjela, vijeće koje je trebalo razmotriti predmet (članak 27., stavak 1. Konvencije) osnovano je kako to propisuje Pravilo 26., stavak 1. Dana 1. studenoga 2001. godine Sud je promijenio sastav svojih odjela (Pravilo 25., stavak 1.). Dana 30. siječnja 2003. godine vijeće tog odjela, u sastavu g. C.L. Rozakis, predsjednik, g. J.-P. Costa, gđa F. Tulkens, g. P. Lorenzen, gđa N. Vajić, g. E. Levits, g. V. Zagrebelsky, suci i g. S. Nielsen zamjenik tajnika Odjela, utvrdilo je da je dopušten. Dana 5. lipnja 2003. godine vijeće tog odjela, sastavljeno od slijedećih sudaca g. Rozakis, President, g. Costa, gđa Tulkens, g. Lorenzen, g. Levits, g. A. Kovler i g. Zagrebelsky, ustupilo je nadležnost velikom vijeću, a niti jedna stranka nije prigovorila ustupu (članak 30. Konvencije i Pravilo 72.).

6. Sastav velikoga vijeća bio je određen prema odredbama članka 27., stavaka 2. i 3. Konvencije i Pravila 24.

7. Veliko vijeće je odlučilo da nema potrebe održati ročište o osnovanosti predmeta (Pravilo 59., stavak 3.). Podnositeljica zahtjeva i Vlada su dostavili očitovanje o osnovanosti i o pitanju primjenjivosti članka 6. Konvencije, koje je spojeno s meritumom.

ČINJENICE

I. OKOLNOSTI PREDMETA

8. Podnositeljica zahtjeva je rođena 1933. godine i živi u Plaine des Cafres (Réunion, Francuska).

9. Dana 31. srpnja 1995. godine otišla je u žandarmeriju u Plaine des Cafres podnijeti prijavu da ju je napalo njeno dvoje djece. Rekla je da su njena djeca došla vidjeti je u vezi s postupkom po tužbi koji se među njima vodi u vezi s neplaćanjem uzdržavanja na koje je imala pravo zbog svojega lošega zdravlja. Dok je podnositeljica zahtjeva bila na prednjem suvozačevom sjedalu automobila koji je vozila njena kćer, njen sin, koji je sjedio odostraga, navodno ju je imobilizirao i upotrijebio špricu za injekcije kao bi joj dva puta uštrcao nepoznatu tvar. Rekla je da je brzo izišla iz automobila i otišla u bolnicu.

10. Na podnositeljici zahtjeva su nađeni tragovi injekcija. Štoviše, nakon što se pojavio svjedok, žandari su pronašli špricu za injekcije u kojoj su prilikom testiranja pronađeni tragovi diazapema i benzoične kiseline, koji su i jedan i drugi dio kemijskog sastava valiuma.

11. Pokrenuta je istraga na osnovi fizičkog napada napadačkim oružjem što je dovelo do potpune nesposobnosti za rad dulje od osam dana (što je tijekom istrage smanjeno na manje od toga).

12. Podnositeljica zahtjeva se tijekom istrage pridružila postupku kao građanska stranka.

13. Dana 14. ožujka 1997. godine istražni sudac Saint-Pierrea odlučio je da nije bilo osnova za postupanje u predmetu iz razloga što nije bilo dovoljno dokaza da je netko počinio to djelo. Utvrdio je da je sin podnositeljica zahtjeva, „koji joj je navodno dao injekciju, napustio *departement* kako bi se vratio svojoj zubarskoj praksi u inozemstvu, u Gabonu“, da „je svojoj majci dao injekciju tvari koja je medicinski bezopasna u toj dozi...“ i „da se, budući da nema točnih informacija o njegovoj adresi, nije [činilo] izvedivim obaviti razgovor sa sinom s obzirom na poteškoće s izvršenjem svakog zahtjeva za provođenje dokaza uz prisegu u Gabonu“. Izgleda da je odluka dostavljena podnositeljici zahtjeva istoga dana preporučenom poštom uz povratnicu.

14. Dana 7. travnja 1997. godine podnositeljica zahtjeva je otišla u tajništvo istražnoga suca i, tvrdeći da nije primila primjerak odluke, odbila potpisati obavijest o žalbi koju je sastavio tajnik. Tvrdila je da je sastavila osobnu obavijest o žalbi i dostavila je tajništvu toga istoga dana. U svome pisanom očitovanju žalbenom sudu podnositeljica zahtjeva je *inter alia* zatražila izuzeće istražnoga suca, nastavak istrage, formalnu bilješku o tome da „se njena prijava [odnosila] na fizički napad s umišljajem napadačkim oružjem koji je doveo do trideset dana potpune nesposobnosti za rad, a s obzirom na rezultat testa šprice za injekcije, s umišljajem za izvršenje kaznenog djela „ i da njenu djecu treba „privesti u *departement* silom kako bi dali objašnjenje“.

15. Presudom od 8. srpnja 1997. godine Odjel za optuženja Žalbenog suda Saint-Denis-de-la-Réuniona utvrdio je da se podnositeljica zahtjeva žalila „pismom upućenim tajništvu istražnoga suca, zaprimljenim 7. travnja 1997. godine“ i da je otišla u tajništvo istoga dana i odbila potpisati obavijest o žalbi. Odjel za optuženja je stoga donio odluku da je njena žalba nedopuštena iz razloga što je propustila zakonski rok i nije potpisala obavijest o žalbi.

16. Dana 11. srpnja 1997. godine podnositeljica zahtjeva uložila je reviziju. Dana 21. srpnja 1997. godine dostavila je osobno očitovanje u kojem je ustvrdila da je Žalbeni sud, u svojoj presudi od 8. srpnja 1997. godine zanemario određene odredbe Zakona o kaznenom postupku: prvo, „presuda nije zadovoljila osnovne uvjete potrebne da bi bila zakonita“, jer su je donijeli „suci koji nisu bili nazočni svim raspravama u predmetu“, i, drugo, osnova navedena u pobijanoj presudi koja se odnosi na dostavu odluke o tome da nije bilo osnova za postupanje u predmetu je „nedovoljna“ jer ne govori o glavnim tvrdnjama koje je ona iznijela na toj raspravi. Navela je da je došlo do povrede članaka 592., 575.-6., 593. i 646. Zakona o kaznenom postupku.

17. U presudi od 21. travnja 1998. godine Kazneni odjel Kasacijskog suda odbio je njenu žalbu kako slijedi:

S obzirom na podneseno osobno pisano očitovanje;

O jedinoj žalbenoj osnovi, koja se temelji na povredi članaka 485. i 183. Zakona o kaznenom postupku;

Budući da se, prvo, iz potankosti presude koja se pobija žalbom može utvrditi da je donesena u uvjetima propisanim u članku 485., treći stavak Zakona o kaznenom postupku;

Budući da, drugo, je Žalbeni sud pravilno utvrdio da je žalba od 7. travnja 1997. godine protiv odluke da nema osnova za postupanje u predmetu dostavljena 14. ožujka 1997. godine bila nepravovremena u skladu s uvjetima navedenim u članku 183. Zakona o kaznenom postupku;

...

II. MJERODAVNO DOMAĆE PRAVO I PRAKSA

A. Gradanski zakonik

18. Mjerodavne odredbe glase kako slijedi:

Članak 1382.

„Osoba čijom krivnjom je šteta počinjena odgovarat će za popravak te štete za svaku radnju kojom drugome uzrokuje štetu.“

Članak 1383.

„Svatko će biti odgovoran za štetu koju je uzrokovao ne samo svojim vlastitim radnjama, nego i svojim nehajem i nemarom.“

Članak 1384., prvi stavak

„Svatko će biti odgovoran ne samo za štetu koju je uzrokovao svojom vlastitom radnjom nego i za štetu koju su uzrokovale osobe za koje je on odgovoran ili koju su uzrokovale stvari koje su kod njega.“

B. Zakon o kaznenom postupku

19. Mjerodavne odredbe glase kako slijedi:

Uvodni članak

„I. – Kazneni postupak će biti pošten i svim će strankama osigurati da ih se sasluša i održavat će ravnotežu između prava stranaka.

.....

II. – Sudovi će osigurati da žrtve budu obaviještene i da budu osigurana njihova prava tijekom svakog kaznenog postupka.

Članak 1.

„Javni kazneni progon u svrhu kažnjavanja počinitelja pokreću i vode službenici državne pravne službe ili zakonom za to ovlašteni javni dužnosnici.

Takav progon može pokrenuti i oštećena stranka, pod uvjetima navedenim u ovom Zakonu.“

Članak 2.

„Svatko tko je osobno pretrpio štetu izravno uzrokovanu kaznenim djelom može pokrenuti postupak kao građanska stranka i tražiti naknadu te štete.

Prestanak takvog postupka neće niti obustaviti niti prekinuti javni kazneni progon...”

Članak 3.

„Postupak po zahtjevu građanske stranke može biti vođen istovremeno s javnim kaznenim progonom i pred istim sudom.

Postupak po zahtjevu građanske stranke može biti pokrenut s naslova svake štete, bilo novčane ili materijalne, ili nematerijalne, uzrokovane radnjama za koja se vrši kazneni progon.“

Članak 4.

„Postupak po zahtjevu građanske stranke može se voditi i odvojeno od javnog kaznenog progona.

Međutim, presuda u postupku po zahtjevu građanske stranke pokrenutom pred građanskim sudom bit će odgođena dok se ne donese konačna presuda u bilo kojem postupku javnog kaznenog progona.“

Članak 5. *****

„Stranka koja je pokrenula postupak pred građanskim sudom ne može uputiti istu tužbu kaznenom sudu osim ako je državno odvjetništvo podnijelo optužbu tom sudu prije nego je građanski sud odlučio o osnovanosti.“

Članak 81.-1.

„Istražni sudac može, na svoj poticaj, prema uputama vlasti koje vrše kazneni progon ili na zahtjev građanske stranke, učiniti sve što je zakonito kako bi mogao ocijeniti narav i opseg štete koju je pretrpjela žrtva, ili prikupiti informacije o osobnosti žrtve.“

Članak 82.-1.

„Stranke mogu tijekom istrage podnijeti pisani obrazloženi zahtjev istražnom sudu da s njima bude obavljen razgovor ili da ih se ispita, da bude saslušan svjedok, da se organizira suočavanje ili da ih se odvede na mjesto zločina, da se jednom od njih naloži da dostavi neku

stvar koja je važna za istragu ili da se poduzme bilo koja druga radnja za koju smatraju da je potrebna za otkrivanje istine. Da bi bio valjan, takav zahtjev mora biti u skladu s odredbama desetog stavka članka 81.; mora se odnositi na konkretne radnje i, kad se odnosi na razgovor, mora točno navesti osobu za koju traži da se s njom obavi razgovor.“

Članak 85.

„Svatko tko tvrdi da je pretrpio štetu kao rezultat teškog zločina [*crime*] ili drugog teškog jela [*délit*], može se, podnoseći kaznenu tužbu, pridružiti kaznenom postupku kao građanska stranka zahtjevom nadležnom istražnom sudu.“

Članak 87., prvi stavak

„Zahtjev građanske stranke može se podnijeti u svako doba tijekom istrage.“

Članak 88.

„Istražni će sudac nalogom zabilježiti podnošenje tužbe. Prema materijalnom stanju građanske stranke, odredit će iznos osiguranja za troškove koje će stranka, ako joj nije odobrena pravna pomoć, položiti u tajništvo i rok u kojem to mora učiniti, da tužba ne bi bila utvrđena nedopuštenom. On može građansku stranku osloboditi plaćanja osiguranja.“

Članak 186., drugi stavak

„Gračanska stranka se može žaliti protiv odluke da se ne pokrene ili da se okonča istraga i protiv naloga koji šteti njenim građanskim interesima...“

Članak 418.

„Svatko tko tvrdi, u skladu s člankom 2., da je pretrpio štetu prouzročenu kaznenim djelom može, ako to već nije učinio, podnijeti tužbu građanske stranke na samom ročištu.

Nije obvezatno zastupanje po odvjetniku.

Gračanska stranka može, u potporu svoje tužbe, podnijeti zahtjev za naknadu štete u iznosu gubitka kojega je pretrpjela.“

Članak 419.

„Gračanska stranka će podnijeti svoju tužbu ili prije ročišta u tajništvu ili tijekom samoga ročišta dajući izjavu koju na zapisnik uzima tajnik ili podnošenjem podneska.“

Članak 420.-1.

„...“

Uz suglasnost državnoga odvjetnika, žrtva može također podnijeti zahtjev tijekom policijske istrage za restituciju ili naknadu štete dajući formalnu izjavu koju na zapisnik uzima policijski službenik. Takav se zahtjev računa kao tužba građanske stranke ako je odlučeno da će se vršiti kazneni progon i ako je predmet izravno upućen kriminalnom ili policijskom sudu.

...

U slučaju spora o vlasništvu predmeta čija se restitucija traži ili kad sud ne nađe dovoljno razloga za odluku u samome zahtjevu, podupirućoj dokumentaciji ili spisu, odluka o građanskom zahtjevu bit će odgođena do kasnijeg ročišta na koje će državno odvjetništvo pozvati sve stranke.“

20. Članci 2.1 do 2.-19 odnose se na vršenje prava građanske stranke od strane udruuga ili tijela javnoga prava.

.....

C. Drugi elementi domaćega prava

21. Kako bi tužba građanske stranke bila dopuštena, dovoljno je da okolnosti na kojima se ona temelji dozvoljavaju istražnom sucu prihvatiti mogućnost da je moglo doći do navodne štete i da je mogla postojati izravna veza između štete i počinjenja djela (vidi, *inter alia*: presude Kasacijskog suda, Kaznenog odjela („Kas. krim.“), 9. veljače 1961., Dalloz, 1961., str. 306; 5. ožujka 1990., Kazneni bilten („Kaz. bil.“) br. 103; 11. siječanj 1996., Kaz.bil, br. 16; 8. lipnja 1999., Kaz. bil., br. 123; 6. rujna 2000., Kaz. bil., br. 263). Istražni sudac mora utvrditi može li podnositelj tužbe dokazati „mogući“ interes za podnošenje tužbe, a ne utvrditi da je tužba građanske stranke nedopuštena zbog čisto apstraktne osnove nepostojanja takvoga interesa (Kas. krim., 6. veljače 1996., Kaz.bil., br. 60). Odluka istražnoga suca da je tužba građanske stranke nedopuštena ne sprečava dotičnu stranku da podnese daljnju tužbu raspravnom sudu (Kas., krim., 15. svibanj 1997., Kaz.bil., br. 185).

22. Kasacijski sud smatra da je građanska stranka slobodna ne koristiti svoje pravo tražiti naknadu za svoje gubitke (Kas.krim., 10. listopada 1968., Krim bil. br. 248; 19. listopad 1982., Bil. krim. br. 222).

23. Čak i kad naknada za gubitke spada izvan nadležnosti kaznenih sudova, zahtjev građanske stranke je dopušten ukoliko pomaže dokazati kazneno djelo (Kas. krim., 10. veljače 1987, Bil. krim., br. 64).

24. „*Građanski postupak mora čekati ishod kaznenog postupka*“ (članak 4., stavak 2. Zakona o kaznenom postupku). Građanski sud mora odgoditi presudu dok kazneni sud ne izrekne konačnu odluku u postupku po kaznenom progonu. Kazneni progon treba pokrenuti prije ili tijekom građanskog postupka. Ova dva postupka moraju se temeljiti na istim činjenicama, čak i ako svrha, predmet ili stranke ne moraju biti identični. Zahtjev za odgodom mora se podnijeti građanskom sucu, i po prvi puta se može postaviti u žalbenoj fazi ili pred Kasacijskim sudom. Kad se jednom odredi, prekid je obvezujući i za građanski sud i za stranke dok ne bude donesena konačna odluka u postupku po kaznenom progonu, bez koje je građanski postupak ništav.

25. „*Konačna kaznena presuda ima prvenstvo pred građanskim zahtjevom.*“ Građanski je sud vezan konačnom odlukom u postupku po kaznenom progonu. Prvenstvo odluke u kaznenom predmetu nije propisano zakonom u strogom smislu, nego se izvodi iz sudske prakse. To je apsolutno pravilo, obvezujuće ne samo za stranke u kaznenom postupku nego i za treće stranke. Budući da primjena pravila nije obvezatna po osnovi javnoga poretka, na ovo se pravilo ne može pozvati državno odvjetništvo ili sudac na svoj poticaj. Odluke istražnih sudaca nisu obvezujuće za građanske sudove. Prema tome, jedine kaznene odluke koje su obvezujuće jesu konačne i neopozive odluke raspravnih sudova. Štoviše, građanski je sud vezan samo „utvrđenjima kaznene naravi“: građanski će sud koji postupuje u predmetu biti vezan samo oslobađajućom odlukom, ali ne i onim dijelom odluke kaznenoga suda koji se odnosi na zahtjev za naknadu štete. Takva „utvrđenja“, naime obrazloženje i izreka, moraju biti „izvjesna“ (što isključuje nalaze izražene na dvojbeni ili neizvjestan način, osim kod oslobađajućih odluka „zbog nedostatka dokaza“ koje su obvezujuće za građanski sud) i „potrebna“ (što sudac mora utvrditi kako bi opravdao svoju odluku – elementi djela, njegovo razvrstavanje, otegotne okolnosti koje određuju takvo razvrstavanje i utvrđenje krivnje ili ne,

ovisno o slučaju). Općenito govoreći, obrazloženje nema isti obvezujući učinak kao izreka osim ako ono predstavlja njenu bitnu podlogu.

D. Preporuke Odbora ministara

26. Preporuka br. R (83) 7 o sudjelovanju javnosti u politici o zločinima, koju je donio Odbor ministara 23. lipnja 1983. godine, zastupa uspostavu učinkovitog sustava pravne pomoći za žrtve, tako da mogu imati pristup pravosuđu u svim okolnostima.

27. Preporuka br. R (85) 11 o položaju žrtve u okviru kaznenog prava i postupka, koju je donio Odbor ministara 28. lipnja 1985. godine propisuje:

„...“

9. Žrtva treba biti informirana o

- datumu i mjestu ročišta koje se odnosi na djelo koje joj je uzrokovalo trpljenje;
- svojim mogućnostima za dobivanje restitucije i naknade štete u okviru procesa kaznenog pravosuđa, za dobivanje pravne pomoći i savjeta;
- o tome kako može saznati kakav je ishod predmeta.

10. Trebalo bi biti moguće da kazneni sud naloži počinitelju da žrtvi naknadi štetu. U tu svrhu treba ukinuti postojeće granice, ograničenja ili tehničke prepreke koje sprečavaju općenito ostvarenje takve mogućnosti;

11. Zakonodavstvo treba predvidjeti da naknada može biti ili kaznena sankcija ili zamjena za kaznenu sankciju ili da ju se može dosuditi uz kaznenu sankciju;

12. Sve mjerodavne informacije koje se odnose na povrede i gubitke koje je pretrpjela žrtva trebaju biti dostupne sudu kako bi mogao, kad odlučuje o obliku i količini kazne, uzeti u obzir:

- žrtvinu potrebu za naknadom;
- svaku naknadu ili restituciju koju je izvršio počinitelj ili svaki istinski napor u tu svrhu.

13. U slučajevima kad mogućnosti koje sud ima uključuju dodavanje financijskih uvjeta dosudi štete ili odgodu ili suspenziju kazne, ili nalog o uvjetnom otpustu ili bilo koju drugu mjeru, među tim uvjetima veliku važnost treba pripisati naknadi štete od strane počinitelja žrtvi.

28. Preporuka br. R (87) 21 o pomoći žrtvama i sprečavanju viktimizacije, koju je donio Odbor ministara 17. rujna 1987., „preporuča da vlade država članica poduzmu slijedeće mjere“:

4. osigurati da žrtve i njihove obitelji, osobito oni najranjiviji, prime posebice:

...

- pomoć tijekom kaznenog postupka, uz dužno poštovanje obrane;

29. Preporuka Rec(2000)19 o ulozi državnog odvjetništva u sustavu kaznenog pravosuđa, koju je donio Odbor ministara 6. listopada 2000. propisuje:

„...“

34. Zainteresirane stranke priznatog ili utvrdivog statusa, posebice žrtve, trebaju moći pobijati odluke državnih odvjetnika da ne vrše kazneni progon; takvo se pobijanje može izvršiti, kad je to

odgovarajuće, nakon hijerarhijskog preispitivanja, bilo putem sudskog preispitivanja, ili ovlaštenjem strankama da pokrenu privatni kazneni progon.“

PRAVO

30. Podnositeljica zahtjeva koja se pridružila kao građanska stranka tijekom istrage, prigovorila je nepoštenosti postupka pred Kasacijskim sudom i presudi koju je ovaj donio. Pozvala se na članak 6., stavak 1. Konvencije, čije mjerodavne odredbe glase kako slijedi:

“Radi utvrđivanja svojih prava i obveza građanske naravi....svatko ima pravo...da sud...u razumnom roku ispita njegov slučaj.“

31. Sud mora razmotriti je li članak 6. primjenjiv, a pitanje je spojeno s osnovanošću u odluci o dopuštenosti. Podnositeljica je tvrdila da je, a Vlada da nije.

I. PRETHODNI PRIGOVOR VLADE

A. Tvrdnje stranaka

1. Vlada

32. Nakon što je zabilježila određene činjenice koje su se odnosile na mjerodavno domaće pravo, Vlada je primijetila da žrtva, podnijevši građansku tužbu, može tražiti ne samo naknadu, nego i kaznu za počinitelja, kao i prava stranke u kaznenom postupku (uvid u spis, zahtjevi za donošenje odluka, itd.) i ovlasti istražnoga suca u prikupljanju dokaza o činjenicama i pretrpljenoj šteti.

33. Primijetili su da iz razlike između, s jedne strane, tužbe građanske stranke kojoj je cilj kazniti počinitelja i, s druge strane, onih kojima se traži naknada ili također traži naknada proizlaze značajne pravne posljedice: ako se netko pridružio kao građanska stranka to ne znači da je dopušten i zahtjev za naknadu, niti to oslobađa građansku stranku od potrebe da zatraži naknadu pred raspravnim sudom; zahtjev za naknadom treba postaviti najkasnije pred kaznenim sudom prvoga stupnja; konačno, građanska stranka koja nije postavila takav zahtjev mogla bi nakon toga obratiti se građanskom sudu u roku primjenjivom na građanske tužbe.

34. Vraćajući se na primjenjivost članka 6. općenito, Vlada je prvo ustvrdila da se tu radi samo o građanskoj grani članka 6., stavka 1., jer da žrtva nije tuženik nego tužitelj. Stoga je pitanje koje treba utvrditi traži li postupak po tužbi građanske stranke od sudova da utvrde „spor“ (*contentation*) koji se tiče „građanskog prava ili obveze“.

35. Vlada je ustvrdila da je pravo potraživati naknadu, koje proizlazi iz građanske povrede koju je počinio počinitelj, građansko pravo na koje se primjenjuje članak 6., stavak 1. Konvencije. Međutim, primijetili su da žrtve ne koriste uvijek to pravo i da im jedini cilj može biti pokrenuti kazneni postupak ili mu se pridružiti. Vlada je tvrdila da žrtve u ta dva

slučaja ne vrše svoje građansko pravo (vidi presudu u predmetu *Hamer v. France*, od 7. kolovoza 1996., *Reports of Judgments and Decisions* 1996-III).

36. Stoga je Vlada zauzela stajalište da tužba građanske stranke nije, sama za sebe, dovoljna kako bi odnosni postupak podvela „*a priori* u domašaj članka 6.“. Tvrdili su da bi takvo široko tumačenje obuhvatilo prava koja su isključena, kao što je pravo pokrenuti ili se pridružiti kaznenom progonu, ili čak i samo obraniti nečiju čast bez traženja nečega drugoga osom nematerijalne zadovoljštine.

37. Vlada je nastojala definirati kriterij koji bi omogućio razlikovanje između onih postupaka koji bi potpali pod članak 6. i onih koji ne bi, primjećujući da kriteriji koje je Sud usvojio u prošlosti nisu bili zadovoljavajući, posebice kriterij „odlučnog ishoda postupka“. Postavljanje „zahtjeva za naknadu“ bio je jedini kriterij koji se mogao primijeniti na sve postupke, naravno ako ga se može strogo definirati i da su njegove pravne posljedice jasno određene. Žrtva koja je podnijela zahtjev kao građanska stranka tvrdila je da ima građansko pravo samo od trenutka kad je postavila zahtjeva za naknadu štete uzrokovane djelom.

38. Povlačeći analogiju sa sudskom praksom Suda o skraćenom građanskom postupku, na koji se članak 6. ne primjenjuje, Vlada je tvrdila da žrtva mora nedvosmisleno izjaviti svoju namjeru tražiti naknadu za svu pretrpljenu štetu, postavljajući tako početnu točku za „spor“ i čineći članak 6. primjenjivim.

39. Takav bi se kriterij mogao primijeniti jednako na okončan postupak i na onaj koji je u tijeku, jer bi bilo dovoljno provjeriti je li žrtva postavila takav „nedvosmisleni“ zahtjev ili nije. Jamstva iz članka 6. primijenila bi se od postavljanja zahtjeva za naknadu. Na kraju, zahtjev, koji bi se mogao postaviti u svakoj fazi postupka (pa čak i na početku ako je to odgovarajuće), ne bi trebao biti podroban, time da se razlikuje postavljanje zahtjeva za naknadu i određivanje njegove količine.

40. U svjetlu naprijed navedenog, Vlada je ustvrdila da članak 6., stavak 1. nije primjenjiv, jer podnositeljica zahtjeva nije tijekom postupka postavila zahtjev za naknadu štete izravno uzrokovane djelom.

2. Podnositeljica zahtjeva

41. Dio očitovanja podnositeljice zahtjeva bio je u obliku širega opisa francuskog prethodnog istražnog postupka. Primjećujući kako u teoriji mogućnost pridružiti se postupku kao građanska stranka donosi sa sobom znatne koristi zbog svog hibridnog kaznenog i odštetnog karaktera, ustvrdila je da je faza istrage bila „u stvarnoj praksi francuskog kaznenog postupka čudan svijet sam za sebe u kojem se može dogoditi svaka vrsta povrede članka 6., stavka 1. Konvencije izvan dosega bilo kojega oblika kontrole i doslovno izvan svakoga nadzora“ (prejudiciranje osnovanosti, uloga državnog odvjetnika, povjerljivost istrage, itd.).

42. Po tvrdnji podnositeljice zahtjeva, postupak po zahtjevu građanske stranke je predstavljao ništa manje nego slijed raznih prepreka izrađen za obeshrabrivanje ili čak i sprečavanje nekoga da podnese tužbu: određivanje prethodnih previsokih uplata sudu, odbijanje pokretanja istrage, odbijanje proširenja njezinog opsega, provođenje policijske istrage i druge manevari. Glede građanske naknade, smatrala je da je utvrđenje kako nema osnova za pokretanje postupka ostavilo tužiteljicu da se suoči s građanskim sudom u najgorim mogućim uvjetima. Štoviše, žrtva koja je ograničena na čisto građanski postupak time bi bila lišena „privatne osvete“.

43. Za podnositeljicu zahtjeva bilo je imperativno da se članak 6. primijeni čim se građanska stranka pridruži postupku, bez obzira je li postupak u predmetu još u tijeku ili je već okončan.

44. Glede pitanja primjenjivosti članka 6. na ovaj predmet, primijetila da je da je otišla u žandarmeriju u srpnju 1995. godine kako bi podnijela jednostavnu prijavu. Ta je prijava prvo dovela do prethodnih ispitivanja, a onda do odluke državnog odvjetnika o pokretanju sudske istrage. Ona je u skladu s tim podnijela građansku tužbu istražnom sucu u trenutku kad je postupak već započeo.

45. Pri tome je već jasno pokazala svoju namjeru zatražiti zadovoljštinu za konkretnu štetu uzrokovanu napadom o kojemu je izvijestila žandare i o kojoj se vodila istraga. Spominjanje tijekom istrage problema s neplaćanjem njenoga uzdržavanja bilo je irelevantno za njene namjere, osobito zato što je u toj fazi postupka bila bez pomoći odvjetnika.

46. Analogijom s predmetom *Moreira de Azevedo*, podnositeljica zahtjeva je ustvrdila da je podnijevši svoju građansku tužbu, pokazala svoj interes ne samo za kaznene sankcije protiv počinitelja nego i za materijalnu naknadu štete koju je pretrpjela, te da se to što je propustila postaviti formalni zahtjev za naknadu štete ne može uzeti protiv nje (presuda u predmetu *Moreira de Azevedo v. Portugal*, od 23. listopada 1990., Series A br. 189, str. 16-17, stavci 63-68). Nadalje je citirala predmet *Tomasi*, u kojemu je isto tako istraga bila zaključena s utvrđenjem kako nema osnova za pokretanje postupka (vidi presudu u predmetu *Tomasi v. France*, od 27. kolovoza 1992., Series A br. 241-A).

B. Ocjena Suda

1. Sudska praksa

47. Sud je donio određeni broj presuda o postupku po zahtjevu građanske stranke. U predmetu *Tomasi* (naprijed citiranom) presudio je kako slijedi (str. 43., stavak 121.):

„Članak 85. Zakona o kaznenom postupku predviđa podnošenje tužbe sa prijedlogom za pridruživanje postupku kao građanska stranka. Prema sudskoj praksi Kasacijskog suda (Krim. 9. veljače 1961., Dalloz 1961., str. 306), ta odredba jednostavno primjenjuje članak 2. toga Zakona....

...

Istražni će sudac utvrditi da je građanski prijedlog dopušten – kao što je to učinio u ovome predmetu – ako, u svjetlu činjenica na koje se oslanja, može pretpostaviti postojanje navodne štete i izravnu vezu s djelom (ibid.).

Stoga pravo na naknadu koju potražuje g. Tomasi ovisi o ishodu ove tužbe, drugim riječima, o osudi počinitelja postupanja kojemu je prigovoreno. To je građansko pravo, bez obzira na činjenicu što su nadležni kazneni sudovi (vidi, *mutatis mutandis*, presudu u predmetu *Moreira de Azevedo v. Portugal* od 23. listopada 1990., Series A br. 189, str. 17, stavak 67.).”

48. Tako je Sud zaključio da je članak 6. Konvencije primjenjiv iz kombinacije domaćega prava, i to članaka 2. i 85. Zakona o kaznenom postupku, i dopuštenosti postupka po zahtjevu građanske stranke na domaćoj razini. U stvari, osim ako je tužba utvrđena nedopuštenom od strane odgovarajućega suca, čini se da domaće pravo povlači *ipso facto* primjenjivost članka 6.

49. Međutim, u predmetu *Acquaviva*, u kojem je Komisija primijenila članak 6. na temelju predmeta *Tomasi*, Sud je smatrao potrebnim utvrditi je li se u dotičnom postupku radilo o sporu o „građanskim pravima i obvezama“ podnositelja zahtjeva (vidi presudu u predmetu *Acquaviva v. France*, od 21. studenog 1995., Series A br. 333-A, str. 14, stavak 45.).

50. Primjenjujući sudsku praksu an konkretne situacije koje nisu povezane s pitanjem postupka po zahtjevu građanske stranke (vidi presudu u predmetu *Zander v. Sweden*, od 25. studenog 1993., Series A br. 279-B, i presudu u predmetu *Kerojärvi v. Finland*, od 19. srpnja 1995., Series A br. 322), Sud je nastojao utvrditi „je li postojao spor ('*contestation*') o 'pravu' za koje [bi se moglo] reći, barem tako da se o tome može raspravljati, da ga domaće pravo priznaje“. „Spor“, koji treba biti istinski i ozbiljan, može se odnositi ne samo na postojanje prava nego i na njegov opseg i na način njegova vršenja. Štoviše, Sud je smatrao da bi ishod postupka trebao biti izravno odlučan za pravo o kojemu se radi (vidi naprijed citirani predmet *Acquaviva*, str. 14, stavak 46.). Utvrdio je da je članak 6., stavak 1. primjenjiv, iz slijedećih razloga (ibid., str. 14-15, stavak 47.):

„Odabравši put kaznenog postupka, podnositelji zahtjeva su pokrenuli sudski kazneni postupak radi osiguranja osude, što je bio prethodni uvjet za dobivanje naknade, te su pridržali pravo podnijeti zahtjev za naknadu štete do i tijekom suđenja.

Utvrđenje samoobrane – koja je isključila svaku kaznenu i građansku odgovornost – od strane Odjela za optužnice Žalbenog suda u Versaillesu...lišila ih je svakoga prava tužiti za naknadu štete. Ishod postupka je stoga bio, u svrhu članak 6., stavka 1. izravno odlučan za utvrđivanje njihovoga prava na naknadu.“

51. U naprijed citiranom predmetu *Hamer*, koji se za razliku od predmeta *Tomasi* i *Acquaviva*, nije ticao utvrđenja kako ne postoji osnova za pokretanje postupka, nego odluke o osnovanosti koju je donio taj raspravni sud, Sud je uputio na činjenicu da je u premetu *Acquaviva* smatrao kako je utvrđenje samoobrane do kojega je došao Odjel za optužnice Žalbenog suda u Versaillesu lišilo građanske stranke svakog prava potraživati naknadu (vidi naprijed citirani predmet *Acquaviva* str. 15, stavak 47.). Primijetivši da gđa Hamer nije postavila nikakav zahtjev za naknadu štete tijekom prethodne istrage ili pred sudbenom stolom i da je ona nakon toga mogla podnijeti zahtjev građanskim sudovima, Sud je utvrdio da, za razliku od stava u predmetu *Acquaviva*, postupak nije bio odlučan u svrhu članka 6., stavka 1. Konvencije.

52. Sud ovu sudsku praksu potvrdio u predmetu *Ait-Mouhoub v. France*, (presuda od 28. listopada 1998., *Reports* 1998-VIII). Presudio je da se tužba drugoga podnositelja zahtjeva odnosila na građansko pravo, jer je on izričito spomenuo financijski gubitak uzrokovan navodnim djelima. Štoviše, izveo je zaključak o „odlučnoj“ prirodi postupka za utvrđenje njegovoga prava na naknadu štete iz teksta članka 85. Zakona o kaznenom postupku prema kojemu je tužba podnesena: tužba je bila „sročena kako bi...osigurala osudu koja bi mu omogućila vršiti njegova građanska prava u odnosu na navodne povrede, i, osobito, dobiti naknadu za financijski gubitak“. Za Sud je bilo irelevantno to što u trenutku podnošenja zahtjeva za naknadu štete nije svoj gubitak odredio količinski, budući da je po francuskom pravu mogao podnijeti zahtjev za naknadu štete do početka i tijekom suđenja (str. 3226, § 44; vidi i naprijed citirani predmet *Acquaviva*, str. 14-15, stavak 47.).

53. Godine 1999. donesena je presuda u predmetu *Maini v. France* na temelju sličnog rezoniranja (br. 31801/96, stavci 28.-29., 26. listopada 1999.). U tom predmetu, koji se ticao utvrđenja kako ne postoji osnova za pokretanje postupka, Sud je naveo kako postupak

u kojemu se radilo o odgovornosti policajaca nije mogao uspjeti te je predstavljao bezvrijedno pravno sredstvo utoliko što podnositelj zahtjeva, koji nije uspio dokazati svoje tvrdnje pred kaznenim sudovima, nije imao nikakve izgleda uspjeti pred građanskim sudovima (ibid., stavak 30.).

2. Granice naprijed navedene sudske prakse

54. Sud smatra da njegova sudska praksa može iznijeti jedan broj manjkavosti, osobito u smislu pravne sigurnosti za stranke, tako što je nakon predmeta *Tomasi* smatrao potrebnim utvrditi je li, prvo, postojao „spor“ oko nekog „građanskog prava“ o čijoj priznatosti od strane domaćega prava se moglo raspravljati, i, drugo, je li ishod postupka bio izravno odlučan za to pravo.

55. Postojeća sudska praksa, a stoga i kriteriji obično primjenjivi nakon predmeta *Tomasi*, teži previše komplicirati svaku analizu primjenjivosti članka 6. na postupak po zahtjevu građanske stranke u francuskom pravu. U svakom slučaju, takva raščlamba se može pokazati teškom u predmetu koji je još uvijek u tijeku pred domaćim sudovima, ili u kojem je odlučeno o kaznenim pitanjima. Sud ne može zamijeniti domaće sudove ocjenjujući dokaze koje je podnijela podnositeljica zahtjeva u potporu svoje tužbe (i time se izložiti riziku od počinjenja pogrešaka) niti prejudicirati izgleda za uspjeh naknadnih žalbi, čak i ako pretpostavi da nije umjetno odvojiti jedan broj postupaka koji su svi napravljeni za naknadu iste štete.

56. Sud tako želi okončati neizvjesnost koja okružuje primjenjivost članka 6., stavka 1. Konvencije na postupak po zahtjevu građanske stranke, osobito stoga što jedan broj Visokih ugovornih stranaka Konvencije ima iste sustave.

3. Novi pristup

57. Sud primijećuje da, iako je utvrdio da je koncept „građanskih prava i obveza“ autonoman, isto je tako presudio, u tom kontekstu, da zakonodavstvo dotične države nije nevažno (vidi presudu u predmetu *König v. Germany*, od 28. lipnja 1978., Series A br. 27, str. 30, stavak 89.). Treba li ili ne treba neko pravo smatrati građanskim pravom u smislu toga izraza u Konvenciji treba odrediti pozivajući se ne samo na njegovo pravno razvrstavanje, nego i na njegov materijalni sadržaj i učinke na temelju domaćega prava dotične države. Štoviše, Sud, u vršenju svoje nadzorne funkcije, mora također uzeti u obzir predmet i svrhu Konvencije.

58. Sud smatra potrebnim ispitati domaće zakonodavstvo o zahtjevima građanske stranke pred francuskim kaznenim sudovima.

59. U francuskom pravu žrtve nekoga djela mogu, na temelju članka 4., prvoga stavka Zakona o kaznenom postupku, podnijeti građansku tužbu odvojeno od kaznenog progona, pred građanskim sudovima. Oni je mogu podnijeti i kaznenim sudovima istovremeno s kaznenim progonom, na temelju članka 3., prvog stavka tog Zakona. Drugi stavak članak 3. pobliže određuje da je građanski zahtjev dopušten u odnosu na svu štetu uzrokovanu djelom za koje se vrši kazneni progon.

60. Francusko pravo daje žrtvi djela mogućnost birati između građanskog i kaznenog postupka. Prema građanskoj opciji, činjenica da je šteta uzrokovana kaznenim djelom znači da se građanski postupak primjenjuje samo uz primjenu određenih pravila: neopozivost izbora (članak 5. Zakona o kaznenom postupku – vidi stavak 19. ove presude);

načelo prema kojemu „građanski postupak mora čekati ishod kaznenog postupka“ (vidi stavak 24. ove presude); i načelo da „konačna kaznena presuda ima prednost pred građanskim zahtjevom“ (vidi stavak 25. ove presude).

61. Kaznena opcija, s kojom se Sud ovdje bavi, vrši se na način da se podnese tužba građanske stranke, koja je podložna određenim uvjetima i proizvodi određene posljedice (vidi stavke 19. et seq. ove presude). Postupak po zahtjevu građanske stranke pokreće se bilo „miješanjem“, nakon što je kazneni progon već započeo, zahtjevom istražnom sucu ili raspravnom sudu za dopuštenje da se pridruži postupku, ili „pokretanjem“, drugim riječima putem tužbe građanske stranke ili izravnoga poziva pred raspravnim sudom. Iako je žrtva građanska stranka suočena s određenim ograničenjima utoliko što više ne može svjedočiti te je izložena sankcijama zbog propuštanja ili zloporabe, ona uživa koristi od toga što je stranka u kaznenom suđenju, obavještava ju se o koracima u postupku te može podnositi zahtjeve kojima traži dokumentaciju i može ulagati žalbe, i, iznad svega, može dobiti naknadu od kaznenih sudova za štetu koju je pretrpjela.

62. S obzirom na naprijed navedeno, ne može biti nikakve dvojbe da prema francuskom pravu postupak po zahtjevu građanske stranke predstavlja građansku tužbu za naknadu štete uzrokovane kaznenim djelom. U takvim okolnostima Sud stoga ne vidi nikakav razlog, *a priori*, razmatrati ga drugačije u svrhu primjene članka 6., stavka 1. Konvencije.

63. I dok je Vlada podcrtala razliku između zahtjeva građanske stranke da se pridruži postupku (miješanje u suđenje) i građanske tužbe (zahtjev za naknadu štete), Sud ne vjeruje da to razlikovanje isključuje primjenjivost članka 6. Upravo suprotno, sve pridružene građanske stranke su same za sebe i stranke u postupku za obranu svojih građanskih interesa i imaju pravo na zahtjev za naknadu štete u svakoj fazi postupka. Činjenica da mogu odabrati ne potraživati naknadu štete u određenoj fazi postupka ne oduzima građansku narav njihovom zahtjevu, niti im oduzima njihovo pravo postaviti takav zahtjev u kasnijoj fazi. U svakom slučaju ne može se dokazati da to neće učiniti do kraja suđenja o osnovanosti. Štoviše, suprotno tvrdnjama Vlade, francusko pravo ne stvara nužno dihotomiju između „postupka po zahtjevu građanske stranke“ i „građanskoga zahtjeva“; ovaj prvi je u stvari samo jedna vrsta potonjega koji započinje pokretanjem ili miješanjem.

64. Vlada je također smatrala potrebnim reći da „*contestation*“ ne započinje dok ne bude podnesen „zahtjev za naknadu“. U tom smislu Sud primjećuje kako pravo na pošteno suđenje ima tako važno mjesto u demokratskom društvu da ne može biti nikakvoga opravdanja za restriktivno tumačenje članka 6., stavka 1.: suglasnost s duhom Konvencije traži da riječ „*contestation*“ ne treba tumačiti previše tehnički te da mu treba dati materijalno a ne formalno značenje. Uz to, ono nema pandan u engleskom tekstu članak 6., stavka 1. (vidi naprijed citirani predmet *Moreira de Azevedo*, str. 16-17, stavak 66.). Štoviše, ako podnošenje tužbe građanske stranke predstavlja istu stvar kao i podnošenje građanskoga zahtjeva za obeštećenje, tada je nevažno to što je žrtva možda propustila podnijeti formalni zahtjev za naknadu: stekavši status građanskih stranaka, žrtve pokazuju važnost koju pridaju ne samo kaznenoj osudi počinitelja, nego i osiguranju financijske naknade pretrpljene štete (ibid., p. 17, § 67).

65. U svakom slučaju, može se zamisliti da članak 6. može biti primjenjiv čak i ako ne postoji zahtjev za financijskom naknadom štete: dovoljno je ako je ishod postupka odlučan za „građansko pravo“ o kojemu se radi (ibid. str. 16-17, stavak 66.; vidi i presudu u predmetu *Helmers v. Sweden*, od 29. listopada 1991., Series A br. 212-A, str. 14, stavak 29.).

66. U svjetlu naprijed navedenoga, nema nikakve dvojbe da je u francuskom pravu postupak u kojemu netko tvrdi da je žrtva djela odlučan za njegova „građanska prava“ od trenutka kad se pridružio kao građanska stranka. U stvari, članak 6. je primjenjiv na postupak

u kojemu su uključene tužbe građanske stranke čak i tijekom faze prethodne istrage uzete same za sebe (vidi naprijed citirane predmete *Tomasi, Acquaviva i Maini*; i *Zuili v. France* (dec.), br. 46820/99, 21. svibanj 2002.), te čak, kad je to odgovarajuće, ako je u tijeku ili je moguć postupak pred građanskim sudovima. Glede te zadnje točke, Sud smatra da bi bilo umjetno presuditi da je ishod postupka pokrenutog pred kaznenim sudovima od strane žrtve u predmetima kaznenih djela bio odlučan samo zbog postojanja građanskog postupka koji je u tijeku ili je moguć, te se osjeća ponukanim primijetiti da u stvari u francuskom pravu kazneni postupak ima prednost pred građanskim postupkom i u smislu sredstava koja su na raspolaganju za utvrđivanje činjenica i prikupljanje dokaza i u smislu načela prema kojemu građanski postupak mora četkati ishod kaznenog postupka“, i, što se toga tiče, prema kojemu „pravomoćna kaznena presuda ima prednost pred građanskim zahtjevom“.

67. Sud nadalje primijećuje da, čak i kad je kazneni postupak odlučujući samo za kazneno optuženje, odlučan čimbenik za primjenu članka 6., stavka 1. jest ostaje li, od trenutka kad se podnositelj zahtjeva pridružio kao građanska stranka do zaključenja toga kaznenog postupka, građanska komponenta blisko povezana sa kaznenom komponentom (vidi predmet *Calvelli and Ciglio v. Italy* [GC], br. 32967/96, stavak 62., ECHR 2002-I), drugim riječima ima li kazneni postupak utjecaja na građansku komponentu. *A fortiori*, članak 6. se mora primijeniti na postupak koji se odnosi i na kaznenu optužbu i na građansku komponentu predmeta.

68. Kad je to tako, Sud želi, u vezi s tim postupkom kako se on odnosi isključivo na odluku o kaznenoj optužbi, istražiti blisku vezu koja postoji u francuskom pravu između postupka po zahtjevu građanske stranke i kaznenog progona. Postupak po zahtjevu građanske stranke pokrenut „na poticaj“ automatski povlači kazneni progon. Ova posljedica, iako značajna, čini samo jedan vid postupka po zahtjevu građanske stranke na poticaj, koji nije stoga lišen svoga „građanskog“ karaktera. U tom pogledu Sud primijećuje da se u prethodnom predmetu protiv Francuske složio s Vladom utvrdivši da se građanska stranka ne može smatrati suprotstavljenom tužitelju, niti nužno kao njegov saveznik, s obzirom na to da su im uloge i svrhe vrlo jasno različite (vidi predmet *Berger v. France*, br. 48221/99, stavak 38., ECHR 2002-X). Uz to što je već primijećeno u ovoj presudi, Sud primijećuje i to da povlačenje žrtvine tužbe ne uzrokuje kraj kaznenog progona, osim u iznimnim slučajevima. I na kraju, Sud primijećuje da je, u svojoj Preporuci Rec(2000)19 o ulozi državnog odvjetnika u sustavu kaznenog pravosuđa, donesenoj 6. listopada 2000. godine Odbor ministara izrazio mišljenje da žrtve trebaju moći pobijati odluke državnih odvjetnika da ne vrše kazneni progon, tako što će, *inter alia*, dati ovlast strankama da pokrenu privatni kazneni progon (vidi stavak 29. ove presude).

69. Ipak, činjenica jest da Kasacijski sud prihvaća načelo građanskog postupka u čisto kaznene svrhe, što može objasniti zašto se pravna teorija odnosi bez razlike na „građanski postupak u kaznene svrhe“ i na „zahtjeve na prijedlog građanske stranke u kaznene svrhe“.

70. Sud smatra da je u takvim predmetima primjenjivost članka 6. dosegla svoje granice. Primjećuje da Konvencija ne daje nikakvo pravo, kako to traži podnositeljica zahtjeva, na „privatnu osvetu“ ili na *actio popularis*. Stoga se pravo da se kazneno progone treće stranke ili da ih se osudi za kazneno djelo ne može tražiti neovisno: ono mora biti nerazdvojivo od vršenja prava žrtve na pokretanje građanskog postupka u domaćem pravu, čak i ako samo zato da bi osigurala simboličnu naknadu štete ili zaštitila građansko pravo kao takvo kao pravo na „dobar ugled“ (vidi presudu u predmetu *Golder v. the United Kingdom*, od 21. veljače 1975., Series A br. 18, str. 13, stavak 27.; naprijed citirani predmet *Helmerts*, str. 14, stavak 27.; i presudu u predmetu *Tolstoy Miloslavsky v. the United Kingdom*, od 13. srpnja 1995., Series A br. 316-B, str. 78, stavak 58.). U svakom slučaju, kad je to

odgovarajuće, na nedvosmislen način treba utvrditi odricanje od toga prava (vidi, *mutatis mutandis*, presudu u predmetu *Colozza and Rubinat v. Italy*, od 12. veljače 1985., Series A br. 89, str. 14-15, stavak 28., i predmet *Meftah and Others v. France* [GC], br. 32911/96, 35237/97 i 34595/97, stavak 46., ECHR 2002-VII).

71. Sud zaključuje da tužba građanske stranke potpada u domašaj članka 6. stavka 1. Konvencije, osim u slučajevima navedenim u prethodnom stavku.

72. Takav je pristup dosljedan u odnosu na potrebu čuvanja prava žrtava i njihovog pravilnog mjesta u kaznenom postupku. Samo zbog toga što uvjeti sadržani u konceptu „poštenoga suđenja“ nisu nužno isti u sporovima o građanskim pravima i obvezama i u predmetima u kojima se radi o kaznenim suđenjima, kako se vidi iz činjenica da za građanske parnice ne postoje detaljne odredbe slične onima iz članka 6., stavaka 2. i 3. (vidi presudu u predmetu *Dombo Beheer B.V. v. the Netherlands*, od 27. listopada 1993., Series A no. 274, str. 19, stavak 32.) Sud može zanemariti nepovoljan položaj žrtava i degradirati njihova prava. U svakom slučaju, Zakon o kaznenom postupku, u prethodnom članku unesenom u zakon br. 2000-516 od 15. lipnja 2000. izričito postavlja određena načela koja su temeljna za kaznena suđenja, uključujući i „ravnotežu između prava stranaka“ i toga da će „čuvati prava [žrtava]“ (vidi stavak 19. ove presude). Na kraju, Sud svraća pozornost, radi informacije, na tekst Preporuka br. R (83) 7, R (85) 11 i R (87) 21 Odbora ministara (vidi stavke 26.-28. ove presude), koje jasno pobliže određuju prava koja stranke mogu tražiti u kontekstu kaznenog prava i postupka.

4. *Primjena naprijed navedenog kriterija na činjenice predmeta*

73. Sud smatra da treba prihvatiti ovaj novi pristup i, u skladu s predmetom i svrhom Konvencije, odstupanja od jamstava ugrađenih u članak 6., stavak 1. treba tumačiti restriktivno (vidi predmet *Pellegrin v. France* [GC], br. 28541/95, stavak 64., ECHR 1999-VIII).

74. Sud nalazi da je u ovome predmetu podnositeljica zahtjeva podnijela zahtjev građanske stranke tijekom kaznene istrage, izvršila je svoje pravo tražiti naknadu štete uzrokovane djelom kojega je navodno žrtva, i nije se odrekla toga prava.

75. Postupak stoga spada u domašaj članka 6., stavka 1. Konvencije, i prigovor koji je uložila Vlada da je zahtjev nesukladan *ratione materiae* sa odredbama Konvencije treba odbiti.

II. NAVODNA POVREDA ČLANKA 6., STAVKA 1. KONVENCIJE

1. *Podnositeljica zahtjeva*

76. Podnositeljica zahtjeva je tvrdila kako odluka da nema osnova za pokretanje postupka nije bila samo sporna, nego štoviše da joj nikada nije bila propisno dostavljena. Iako je odbila potpisati obavijest o žalbi čiji je nacrt izradio tajnik, ona je sam napisala i podnijela potpisanu obavijest o žalbi u propisanom roku. Odsjek za optužbe nije donio jasnu odluku o njenom navodu da joj nalog o obustavi nije bio uredno dostavljen i da se je Kasacijski sud, odbijajući poništiti odluku o žalbi, pogrešno usmjerio, da nije dao dovoljno obrazloženje za svoju odluku i da se u njoj nije dotakao nekih od žalbenih razloga.

77. Isto je tako kritizirala činjenicu da je Kasacijski sud izdvojio povredu članaka 485. i 183. Zakona o kaznenom postupku kao jedini žalbeni razlog, iako je ona u svojoj izjavi

o žalbi navela povrede članaka 592., 575.-6., 593. i 636. Zakona. Ona izvodi zaključak da Kasacijski sud nije donio odluku na temelju primjenjivoga prava. Konačno, navela je da je povrijeđeno njeno pravo na pošteno suđenje i kritizirala Kasacijski sud zato što nije cenzurirao presudu Odsjeka za optuženja zbog njegovog sastava u trenutku donošenja presude.

2. Vlada

78. Vlada je ustvrdila da je podnositeljica zahtjeva imala pošteno suđenje. Primijetili su da je Kasacijski sud, zatražen da donese odluku o presudi kojom bi se utvrdilo da je žalba podnositeljice zahtjeva nedopuštena jer je bila nepravovremena, u potpunosti razmotrio žalbeni razlog kojim se kritizira nazočnost, tijekom čitanja presude, suca koji nije bio nazočan vijećanju. Kasacijski je sud smatrao da je čitanje presude bilo u skladu s člankom 485., trećim stavkom, Zakona o kaznenom postupku, koji propisuje da će presuda biti pročitana od strane predsjednika ili jednoga od sudaca. Vlada je ustvrdila kako prema sudskoj praksi presuda može biti pročitana u odsutnosti drugih sudaca (Kas. krim., 17. lipanj 1992., Bil.krim. br. 243). Štoviše, primijetili su kako članak 592. koji je citirala podnositeljica zahtjeva nije bio primjenjiv jer je pokrivao samo situaciju u kojoj suci koji odlučuju nisu bili nazočni vijećanju, a što ovdje nije bio slučaj.

79. Glede navoda da je obrazloženje bilo nedostatno, Vlada je ustvrdila da je Odsjek za optuženja dao obrazloženje i da je njegovu odluku kasnije potvrdio Kasacijski sud. Konačno, smatrali su da Kasacijski sud nije morao izravno govoriti o svim člancima Zakona o kaznenom postupku koje je citirala podnositeljica zahtjeva, jer dužnost obrazložiti ne traži da bude dan podroban odgovor na svaku tvrdnju.

B. Ocjena Suda

80. Sud primijećuje da pravo na pošteno suđenje, kako je zajamčeno člankom 6., stavkom 1. Konvencije, uključuje pravo stranka u suđenju podnositi sva očitovanja koja smatraju važnima za predmet. Svrha Konvencije nije jamčiti prava koja su teorijska ili iluzorna nego prava koja su praktična i djelotvorna (vidi presudu u predmetu *Artico v. Italy*, od 13. svibnja 1980., Series A br. 37, str. 16, stavak 33.), to se pravo može smatrati djelotvornim samo ako se očitovanja stvarno „čuju“, to jest ako ih raspravni sud dužno razmotri. Drugim riječima, učinak članka 6. je, između ostaloga, da se „sudu“ da dužnost propisno ispitati podneske, tvrdnje i dokaze koje predlažu stranke, ne dovodeći u pitanje svoju ocjenu jesu li relevantni (vidi presudu u predmetu *Van de Hurk v. the Netherlands*, od 19. travnja 1994., Series A br. 288, str. 19, stavak 59.).

81. Štoviše, iako članak 6., stavak 1. obvezuje sudove da daju obrazloženja svojih odluka, ne može ga se shvatiti kao da traži podroban odgovor na svaku tvrdnju (ibid., str. 20., stavak 61., i presudu u predmetu *Ruiz Torija v. Spain*, od 9. prosinca 1994., Series A br. 303-A, str. 12, stavak 29.; vidi također predmet *Jahnke and Lenoble v. France* (dec.), br. 40490/98, ECHR 2000-IX).

82. Konačno, sud također primijećuje da nije njegova funkcija baviti se činjeničnim ili pravnim pogreškama koje su navodno počinili nacionalni sudovi, osim ako su, i samo utoliko koliko su, povrijedili prava i slobode zaštićene Konvencijom (vidi, *inter alia*, predmet *García Ruiz v. Spain*, [GC], br. 30544/96, stavak 28., ECHR 1999-I). U svakom slučaju, prvenstveno je na nacionalnim vlastima, i to osobito sudovima, rješavati probleme

tumačenja nacionalnoga zakonodavstva (vidi predmet *Coëme and Others v. Belgium*, br. 32492/96, 32547/96, 32548/96, 33209/96 i 33210/96, stavak 115., ECHR 2000-VII).

83. Sud smatra, u svjetlu činjenica predmeta, da nisu povrijeđene odredbe članka 6., stavka 1.

Stoga nije bilo osnova za čisto tehničko pobijanje od strane podnositeljice zahtjeva iz razloga što bi Kasacijski sud zanemario spomenuti domaće zakonske odluke na koje se ona pozvala. Osim toga, Sud se slaže s Vladom da su neke od tih odredbi jednostavno neprimjenjive.

Sud nadalje nalazi da je Kasacijski sud dužno uzeo u obzir i stvarno se očitovao o svim žalbenim razlozima podnositeljice zahtjeva. Navod podnositeljice zahtjeva da Kasacijski sud nije dao dovoljno obrazloženje za svoju odluku stoga je pogrešan.

84. Zaključno, nije došlo do povrede članka 6., stavka 1. Konvencije.

IZ TIH RAZLOGA, SUD JEDNOGLASNO

1. *Odbija* prethodni prigovor Vlade da zahtjev nije sukladan *ratione materiae* s odredbama Konvencije;

2. *Presuđuje* da nije došlo do povrede članka 6., stavka 1. Konvencije.

Sastavljeno na engleskom i francuskom jeziku i objavljeno na javnoj raspravi u Zgradi ljudskih prava, Strasbourg, 12. veljače 2004. godine.

Paul MAHONEY

Luzius

WILDHABER

tajnik Odjela

Predsjednik